

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Олександра Володимирівна Паровишник,
аспірантка
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 342.95-056.26

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу актуальних питань адміністративно-правового регулювання, пов'язаного з освітою інвалідів. Автором висвітлено певні окремі проблеми в даній сфері та представлені аргументовані пропозиції можливих шляхів їх вирішення. Підкреслено позитивні напрями розвитку інклюзивної освіти в країні та зазначено умови її ефективного запровадження та функціонування в майбутньому.

Ключові слова: інвалід, дитина-інвалід, освіта, право на освіту, нормативно-правова база, адміністративно-правове регулювання.

Актуальність дослідження питань, пов'язаних з освітою інвалідів, обумовлена належним усвідомленням значення освіти для людей, які в силу наявності відповідних вад не можуть на належному рівні брати участь у навчальному процесі, але для яких освіта є важливим чинником повноцінної участі у суспільному житті. Очевидно, що особи з інвалідністю є членами суспільства, які потребують особливого ставлення та мають особливі потреби в тому числі і в сфері освіти.

В усіх розвинених країнах світу освіті інвалідів приділяється досить велика увага. Україна як держава, що прагне інтегруватися до європейського простору, також приділяє даній сфері значну увагу. Відповідно до цього деякі аспекти освіти інвалідів суттєво актуалізуються та потребують наукових пошуків у цьому напрямку.

Питання адміністративно-правового регулювання прав інвалідів у сфері освіти фрагментарно розглядалися в працях вітчизняних та іноземних науковців різних галузей права, в тому числі і в галузі адміністративного права. Під час дослідження зазначеної проблематики приділялася увага працям В. Авер'янова, В. Андрущенко, Д. Бахраха, Ю. Битяка, І. Голосніченка, В. Колпакова, О. Кузьменко, Р. Шаповала та ін.

Метою статті є розгляд та аналіз адміністративно-правового регулювання у сфері освіти інвалідів, а також вивчення проблем, що стосуються різних аспектів отримання освітніх послуг інвалідами в нашій країні.

У ст. 53 Конституції України закріплено, що кожен має право на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам [1].

В Основному Законі України та інших нормативно-правових актах зазначається, що особам з інвалідністю гарантується право на отримання освіти у державних та комунальних навчальних закладах з урахуванням їх особливостей, здібностей, можливостей, бажань та інтересів. Але в силу недосконалості нормативно-правової бази, неналежного матеріально-технічного забезпечення отримання освіти інвалідами не завжди відповідає гідному та якісному рівню.

Освіта інвалідів є важливим підґрунтям для загальної інтеграції таких осіб у суспільство, оскільки вона додає впевненості особі з обмеженими можливостями у собі та своїй значущості для суспільства. Сучасний етап еволюції освіти осіб з інвалідністю, суть якого полягає в реалізації принципу «від рівних прав – до рівних можливостей, від інституалізації – до інтеграції», в Україні відзначається низкою таких особливостей:

- забезпеченням рівного доступу до якісної освіти, права вибору особами з інвалідністю різних типів навчальних закладів, форм навчання;

- трансформацією шкіл-інтернатів у заклади інноваційного типу;

- зростанням навчально-реабілітаційних центрів, в яких дітям з особливими потребами та їх батькам надається відповідна комплексна, зокрема психолого-педагогічна допомога; суттєвою відмінністю таких центрів є те, що у багатьох з них зустрічаються діти різних нозологічних груп, часто з комплексними проблемами розвитку;

- розширенням практики інтегрованого та інклюзивного навчання осіб з інвалідністю у загальноосвітніх школах та дошкільних установах, вищих навчальних закладах, позитивного досвіду та реальних потреб населення (в Україні зберігається мережа спеціальних шкіл і дошкільних закладів для різних категорій дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку);

- все більшим зростанням уваги до проблем якомога ранньої діагностики і забезпечення своєчасної комплексної медико-психолого-педагогічної корекції відхилень у розвитку дитини;

– посиленням корекційно-розвивального компоненту в оновленому змісті і завданнях освіти дітей з особливими потребами відповідно до державних стандартів і програм;

– введенням у штатні розклади освітніх та реабілітаційних установ осіб із інвалідністю посад психологів для забезпечення ефективності психологічного супроводу процесів особистісно зорієнтованої спеціальної освіти [2, с. 9].

Вважаємо, що для досягнення більш високого та ефективного рівня освіти осіб з вадами здоров'я потрібно посилити інформаційне забезпечення реалізації прав на освіту інвалідів в Україні, наприклад, проводити перед кожним навчальним роком презентації освітніх закладів з наданням повної інформації щодо матеріально-технічного забезпечення та підготовки педагогічного складу навчальних закладів для прийняття та належного надання освіти особам з особливими освітніми потребами, причому з урахуванням кожної окремої групи таких людей відповідно до різноманітних нозологічних форм захворювань.

Доцільно внести зміни у ст. 56 Закону України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ щодо обов'язків педагогічних та науково-педагогічних працівників, а саме зобов'язати постійно підвищувати їх професійний рівень у сфері компетентності викладання особам з інвалідністю та їх виховання.

Статути вищих навчальних закладів мають містити окремі положення щодо можливостей та особливостей надання інвалідам освітніх послуг. При цьому слід мати на увазі, що такими особливостями є: виховання інвалідів, відповідне кадрове забезпечення, створення освітньо-реабілітаційного простору у таких закладах, належна матеріально-технічна база для забезпечення адаптації учнів – осіб з особливими потребами з огляду на їх індивідуальні особливості.

Не менш важливим для виховання і становлення дитини як особистості є дошкільне виховання та отримання загальної середньої освіти дітьми-інвалідами. У ч. 1 ст. 21 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» вказано, що дошкільне виховання, навчання інвалідів здійснюється в загальних або спеціальних дошкільних та навчальних закладах. Поряд з цим у п. 3 ст. 9 Закону України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р. зазначено, що загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною), дистанційною формою навчання, класи (групи) з поглибленим вивченням окремих предметів, спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами [3]. Примітно, що в Законі України «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р. № 2628-ІІІ [4] взагалі не передбачено створення подібних груп для виховання дітей-інвалідів. Таким чином, беручи до уваги те, що інтеграцію інвалідів у суспільство потрібно розпочинати з дитинства для забезпечення більшої її ефективності, доцільно додати до зазначеного вище Закону України статтю, якою передбачалося б утворення спеціалізованих груп при дошкільних закладах для дітей-інвалідів з кваліфікованим педагогічним персоналом, що буде гарантувати дитині-інваліду дошкільного віку різнобічний розвиток відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формування особистісних моральних якостей, можливість набуття життєвого досвіду та інтеграції у суспільство.

Особливе значення в адміністративно-правовому регулюванні освіти інвалідів відіграють Концепція розвитку інклюзивної освіти [5] і Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [6], які врегульовують комплекс питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу та створенням відповідних умов для навчання, приведення системи освітньої роботи у відповідність до потреб дитини і сім'ї. Як зазначає А. О. Агабабян, при розробці зазначеного вище Порядку було використано досвід 22 експериментальних загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів [7].

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзія передбачає пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів як обдарованих дітей, так і тих, які мають особливі потреби. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти. Суспільство повинно враховувати та пристосовуватись до індивідуальних потреб людей, а не навпаки [8, с. 123].

Безумовно, що інклюзивна освіта грає велику роль у процесі адаптації дитини-інваліда у навчальне середовище і є першим кроком до успішної та ефективної освіти таких дітей. До основних принципів інклюзивної освіти відносять такі:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;
- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання [9, с. 9].

На жаль, на практиці залучення дітей-інвалідів до повноцінного навчання є досить складним в нашій країні. Цей факт зумовлює потребу удосконалення діючої державної політики в сфері освіти та чинної нормативно-правової бази, яка регламентує питання надання освітніх послуг інвалідам, у тому числі й питання впровадження інклюзивного навчання. З огляду на це, вважаємо доцільним додати до Закону України «Про освіту» розділ «Інклюзивна освіта» з чіткими правовим регулюванням даного виду навчання, встановленням критеріїв компетенції фахівців, які повинні працювати в даній сфері, прав та обов'язків учнів з особливими потребами, критеріїв матеріально-технічного забезпечення закладів, які працюють за такою системою.

Зазначимо, що важливим при запровадженні інклюзивної освіти є забезпечення психологічного клімату в навчальному колективі. На сьогодні в силу певного рівня культури, матеріальних аспектів, особливостей стосунків у сім'ї,

виявів дитячого нігілізму тощо питання забезпечення необхідної толерантності щодо до дітей з особливими потребами в навчальному колективі набуває все більшого значення. Очевидно, що без нормального морально-психологічного клімату будь-які новації у навчальному процесі можуть мати суто формальний характер, а їх результативність може стати під питанням. Іншими словами, ефективність будь-яких нововведень інколи зводиться нанівець через відкрити або приховану дискримінацію осіб з інвалідністю у навчальному колективі. Саме ці питання повинні стати нарізним каменем при науковому осмисленні та практичній апробації новітніх навчальних методик, у тому числі й тих, що торкаються інклюзивної освіти. Враховуючи зазначене вище, вважаємо, що адаптація дітей-інвалідів у колективах із застосуванням новітніх методик повинна здійснюватися поступово, з самого раннього віку, коли формується ставлення до інших членів колективу, в тому числі й до дітей з вадами здоров'я.

Наприкінці зазначимо, що підвищення рівня освіти в країні позитивно впливає не тільки на кожну окрему особу взагалі, а й на суспільство в цілому. Впровадження нових технологій, інноваційних розробок та новацій у всі сфери життєдіяльності створює і для сучасного освітнього простору міцне підґрунтя. Це важливо для навчання осіб з особливими потребами, тому що для них отримання належної освіти є першим кроком до нормального життя, без обмежень та дискримінації.

Список літератури:

1. Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р.] // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Освіта осіб з інвалідністю в Україні: Тематична національна доповідь / Мін-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти ; за заг. ред. В. М. Синьова, М. П. Драгоманова, В. В. Засенка та ін. – К., 2010. – 418 с.
3. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 трав. 1999 р. № 651-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 28. – Ст. 230.
4. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 49. – Ст. 259.
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2010 р. № 912 // Інформ. вісн. М-ва освіти і науки України. – 2010. – № 34-35-36. – С. 42–50.
6. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : постанова Кабінету міністрів України від 15 серп. 2011 р. № 872 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 62. – Ст. 2475.
7. Агабабян А. О. Освіта людей з особливими потребами : нормативно-правовий аспект [Електронний ресурс]. / А. О. Агабабян – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/6/02.pdf>.
8. Міщик Л. І. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання / Л. І. Міщик // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., Хмельницький, 27 квітня 2012 р. / Хмельницький ін-т соц. технологій відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини «Україна». – Хмельницький, 2012. – С. 122–125.
9. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Вид. група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

Паровышник А. В. К вопросу административно-правового регулирования в сфере образования инвалидов в Украине.

Статья посвящена анализу актуальных вопросов административно-правового регулирования, касающихся образования инвалидов. Автором рассмотрены отдельные проблемы в данной сфере и представлены аргументированные предложения возможных путей их решения. Освещены положительные аспекты развития инклюзивного образования в стране и указаны условия его эффективного внедрения и функционирования в будущем.

Ключевые слова: инвалид, ребенок-инвалид, образование, право на образование, нормативно-правовая база, административно-правовое регулирование.

Parovyshnyk O. V. Concerning administrative law regulation in the field of the disabled people education in Ukraine.

The article is dedicated to analysis of actual questions of administrative law regulation in field of the disabled people education. The author covered separate problems in the given field and presented reasoned offers of possible ways of their solution. The author underlined positive aspects of inclusive education development in the country and pointed conditions of its effective introduction and functioning in the future.

Key words: a disabled person, a disabled child, education, right for education, regulatory basis, administrative law regulation.

Надійшла до редколегії 04.02.2015 р.

Олена Борисівна Червякова,
канд. юрид. наук, доцент
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 342.95 :324:005.334

ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

У статті розглядаються актуальні проблеми впливу корупційних ризиків на забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. Визначено об'єктивні та суб'єктивні фактори, що сприяють виникненню корупційних ризиків, проаналізовано шляхи їх зменшення. Акцентовано увагу на необхідності зміцнення державного контролю за виконанням вимог закону про забезпечення прозорості у державному управлінні, у тому числі й шляхом створення (визначення) спеціального органу.

Ключові слова: корупційні ризики, інформаційні ресурси, доступ до суспільно необхідної інформації, державний контроль.